
ПИСАРЕНКО НАДІЯ БОРИСІВНА,

доцент, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: n.pysarenko@ukr.net
ORCID 0000-0003-2159-5459

УДК 347.998.85:177.9

Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії

Зроблено спробу окреслити сферу дії статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року з метою її застосування українськими судами під час вирішення спорів за правилами адміністративного судочинства. Історичний та порівняльний аналіз рішень Європейського суду з прав людини дозволив дійти висновку про застосовність цивільно-правового аспекту права на справедливий суд відносно спорів, що виникають у публічній сфері. Визначено критерії, якими керується Суд під час вирішення питання застосовності згаданої конвенційної норми і які мають бути враховані судовими інституціями України. Визначено види публічно-правових спорів, на вирішення яких Суд із обережністю поширює гарантії пункту 1 статті 6 Конвенції. Акцентовано увагу на тих наслідках, які можуть настати у випадку ігнорування гарантій, що відображені у конвенційних приписах, але не знайшли закріплення в Кодексі адміністративного судочинства України.

Ключові слова: право на справедливий суд, публічно-правовий спір, цивільно-правовий аспект права на справедливий суд, застосовність цивільно-правового аспекту при вирішенні публічно-правових спорів.

Постановка проблеми. Одним із нормативно-правових актів, у положеннях якого ідея справедливого суду знайшла найяскравіше відтворення, є Конвенція про захист прав людини

і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція). Статтею 6 Конвенції гарантовано право на справедливий суд. У першому реченні пункту першого цієї статті зазначається таке: «Кожен має

право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [1; 2]. Отже, саме у цьому реченні визначено сферу застосування ст. 6: вона поширюється на розгляд справ, які торкаються «прав та обов'язків цивільного характеру» та «кримінального обвинувачення», і не підлягає використуванню у провадженнях, пов'язаних із розв'язанням інших конфліктів.

Однак останнє твердження не виглядає беззаперечним. Хоча б із тієї причини, що сам *Європейський суд з прав людини* (далі – ЄСПЛ) безкінечно відзначає, що Конвенція є «живим» інструментом, а тому вона має тлумачитися з огляду на умови, що існують на час застосування її положень. Звідси – надзвичайно велика кількість рішень, в яких відображена позиція ЄСПЛ відносно розуміння сутності та змісту розглядуваного права, а отже, відносно необхідності поширення гарантій, які наповнюють це право, на сфери, що, на перший погляд, не стосуються кримінального обвинувачення чи вирішення справ про права та обов'язки цивільного характеру¹.

¹ Відділ досліджень Європейського суду з прав людини розміщує на сайті ЄСПЛ видання, в яких, у тому числі, висвітлює питання застосовності ст. 6 Конвенції. Серед таких видань виділимо: «Руководство по статье 6 Конвенции. Право на справедливое судебное разбирательство (гражданско-правовой аспект)» [3], «Руководство по статье 6 Конвенции. Право на

Идется насамперед про публічну сферу, де спори, як правило, обумовлені владною діяльністю певних суб'єктів. Їх учасники – владарюючі суб'єкти й приватні особи – «нерівні» у правовідносинах, з яких вони (спори) виникають: перші можуть впливати на поведінку інших, корегувати її відповідно до нормативно встановлених вимог, а другі – мають або «підкорятися» такому впливу, або, якщо він зачіпає їхні права, свободи, інтереси, – протистояти йому, в тому числі через звернення до суду за захистом.

Очевидно, що справедливе вирішення подібних конфліктів неможливе без закріплення за учасниками судового провадження процесуальних прав та обов'язків, здійснення яких дозволяє «нерівним» у відносинах стати «рівними» у процесі. Щодо самого судочинства, то воно має бути підкорено таким правилам, які гарантуватимуть реалізацію згаданих прав та обов'язків.

справедливое судебное разбирательство (уголовно-правовой аспект)» [4], а також «Практическое руководство по критериям приемлемости» [5]. Науковці, які репрезентували Україну, у своїх публікаціях також робили спроби розв'язати проблему застосовності досліджуваної конвенційної норми. Так, О. Толочко акцентує увагу на цій проблемі та пропонує своє бачення її подолання [6, с. 233–270]. Цікавими видаються публікації І. Бойко і Т. Фулей, в яких, однак, ідеться про застосовність кримінально-правового аспекту права на справедливий суд під час розгляду справ про адміністративні правопорушення [7; 8]. Цій же тематиці присвячено деякі роботи автора цього дослідження [9; 10]. Відзначимо також, що Т. Фулей у 2015 р. підготувала цікавий навчально-методичний посібник для суддів «Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві», у тексті якого торкнулася розглядуваної проблеми [11].

І правила судової діяльності щодо розгляду публічно-правових спорів, і права та обов'язки сторін відповідного судового процесу в Україні об'єднано у спеціальному процесуальному законі – *Кодексі адміністративного судочинства України*. Цей Закон був прийнятий у 2005 р. – через 8 років після ратифікації українською владою Конвенції. Отже, його норми не могли не зазнати «впливу» з боку положень Конвенції.

Наскільки приписи Кодексу прони-зано конвенційними ідеями? Чи відчу-вають представники української Феміди необхідність у прямому застосуванні «процесуальних» норм Конвенції? Чи усвідомлюють вони, які наслідки мо-жуть настати за умов ігнорування тих гарантій, що випливають зі змісту кон-венційних приписів та не знайшли на-лежного відображення у національному процесуальному законі? Спробуємо дати відповіді на ці питання.

Можна впевнено стверджувати, що дискусія відносно умов застосування досліджуваної конвенційної норми до спорів, що виникають у публічній сфе-рі, є безкінечною. Свою точку зору з цього приводу найбільш «рельєфно» ЄСПЛ висловив у декількох рішеннях, які нині найчастіше цитують як у самих судових прецедентах, так і у наукових публікаціях, присвячених розглядуваній проблематиці.

До таких рішень можна віднести рі-шення у справах *«Рінгайзен проти Ав-стрії»* та *«Кеніг проти Німеччини»*. Конфліктні ситуації у цих справах сут-тєво розрізняються: справа пана Рінгай-зена стосувалася порушення його прав під час розгляду австрійським адміні-

стративним органом заяви про затвер-дження договору про придбання ним нерухомості; пан Кеніг скаржився на тривалість розгляду позову про визнан-ня протиправним рішення про скасу-вання дозволу на утримання ним кліні-ки та зайняття медичною практикою.

Разом з тим аналіз цих несхожих си-туацій дозволив ЄСПЛ відтворити ряд позицій, що можуть сприйматися як орієнтири під час вирішення питання про застосовність цивільно-правового аспекту права на справедливий суд при розв'язанні спорів за участю предст-авників публічної влади.

Стисло ці позиції можна представити так.

1. Поняття «права та обов'язки ци-вільного характеру» не може тлумачи-тися виключно у світлі внутрішнього законодавства держави-відповідача. Воно є *автономним*; його слід сприй-мати «у розумінні Конвенції». Утім ЄСПЛ не вважає, що у даному контексті законодавство держави-відповідача не має значення. «Чи буде право розгляда-тися як цивільне у розумінні Конвенції, залежить не від його юридичної квалі-фікації у внутрішньому законодавстві, а від того, який матеріальний зміст умі-щено в нього цим законодавством і які наслідки законодавство пов'язує із ним. Здійснюючи свою контрольну функцію, Суд має враховувати завдання і цілі як Конвенції, так і правових систем дер-жав-учасниць» [12, п. 89].

2. Пункт 1 ст. 6 Конвенції охоплює не тільки приватноправові конфлікти у тра-диційному розумінні, тобто спори між приватними особами або між приватною особою та державою у тому випадку, коли остання діє як суб'єкт цивільного

права. Визначальним для кваліфікації спору як спору про права цивільні є сам характер права, відносно реалізації якого цей спір виник [13, п. 94].

3. Для застосування п. 1 ст. 6 Конвенції не має значення те, що конфлікт між приватною особою і державою обумовлений прийняттям компетентним органом на виконання владних повноважень адміністративного акта. Не відіграє будь-якої ролі і те, що відповідно до права держави-відповідача ухвалення рішення на його розв'язання покладено на адміністративні суди. Єдине, що має значення, це те, що «предметом розгляду під час вирішення конфлікту є права приватного характеру» [12, п. 94].

Зауважимо, що питання про застосовність п. 1 ст. 6 Конвенції Європейський суд з прав людини вирішує дуже виважено, з обережністю, ухвалюючи рішення по кожній конкретній справі окремо. Хоча судді ЄСПЛ іноді демонструють більшу рішучість і відкрито та послідовно відстоюють позицію, за якою носіями розглядуваного права є приватні особи, що стикнулися із проявами несправедливості під час вирішення національними судами будь-яких конфліктів за їх участю, а тому, на їхню думку, ЄСПЛ повинен без застережень розглядати заяви таких осіб та оцінювати відповідність судової діяльності вимогам, закріпленим у розглядуваній конвенційній нормі.

Убачаємо доречним з цього приводу згадати справу *«Маауя проти Франції»*, порушену за заявою, в якій ставилося питання про визнання нерозумною тривалості судового провадження з приводу скасування наказу про вислання із Франції.

У рішенні ЄСПЛ констатовано не-застосовність у даній справі п. 1 ст. 6 Конвенції. Суд посилався на існування ст. 1 Протоколу № 7 до Конвенції, якою визначено окремі процедурні гарантії щодо вислання іноземців за межі країни. Отже, провадження відносно скасування наказу про вислання має відбуватися з огляду на ці гарантії, а не на ті, що встановлено для розв'язання питань про права та обов'язки цивільного характеру. Суд також відзначив, що наказ про вислання не був пов'язаний із встановленням обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення. Він визнав, що характер подібних наказів у рамках національного правового поля створює підґрунтя для різних тлумачень. Але держави – члени Ради Європи не кваліфікують ці накази як заходи кримінального характеру. Вони (накази) у більшості держав видаються адміністративними органами, становлять особливий запобіжний захід з метою імміграційного контролю і не пов'язуються зі встановленням обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення [14].

Двоє із 17 суддів ЄСПЛ, що увійшли до складу судової колегії, проголосували проти такого рішення; семеро – висловили окремі думки. Привертає увагу окрема думка судді Лукаса Г. Лукайде-са, в якій відзначено таке: «Беручи до уваги об'єкт та мету пункту 1 статті 6 Конвенції, що сприймаються у сукупності із розглядуваним контекстом... стає очевидним, що поняття “цивільний” повинно тлумачитися як таке, що охоплює всі інші права, які не мають кримінально-правового характеру. Якщо не прийняти таке телеологічне

тлумачення, то об'єкт і мета пункту 1 статті 6 Конвенції будуть марними. Я вважаю безсумнівним, що об'єкт та мета статті 6 Конвенції полягають у забезпеченні через судові гарантії справедливого відправлення правосуддя відносно будь-якої особи при оцінці або визначенні її законних прав та обов'язків. Було б абсурдним визнати, що судові гарантії призначалися лише для певних прав, зокрема прав приватних осіб, і не для інших законних прав та обов'язків, включаючи усі права щодо адміністрації, в яких судовий контроль для захисту осіб від державних органів влади є особливо необхідним» [15, с. 8–20].

Очевидно, що точка зору судді Лукайдеса принципово відрізняється від тієї, що висловлена у згаданому вище рішенні ЄСПЛ. Він не дискутує з приводу того, які гарантії необхідно забезпечити під час розгляду справи про правомірність вислання іноземця, – ті, що випливають з п. 1 ст. 6, або ті, що передбачені у ст. 1 Протоколу № 7 до Конвенції. Суддя наполягає на застосовності цивільно-правового аспекту досліджуваного права при вирішенні будь-яких юридичних спорів, у тому числі й тих, які виникають із публічно-правових відносин.

Дозволимо собі припустити, що суддя Лукайдес фактично пропонує відмовитися від вживання у розглядуваному конвенційному приписі словосполучення «цивільного характеру», бо вважає, що буквально його сприйняття обмежує приватних осіб у реалізації права на судовий захист прав, свобод, інтересів від порушень із боку владарюючих суб'єктів.

Важко сприйняти точку зору судді Лукайдеса безапеляційно. Особливо з огляду на історію формулювання п. 1 ст. 6 Конвенції, яка, безумовно, не має вирішального значення для його тлумачення. Але вона є повчальною у зв'язку із пошуком відповідей на питання про його (пункту) застосовність до публічно-правових спорів.

Ця історія вдало підсумована у спільній окремій думці суддів ЄСПЛ, що була висловлена у справі *«Доймлянд проти Німеччини»*. За рішенням ЄСПЛ, постановленим десятьма голосами проти восьми, п. 1 ст. 6 Конвенції у даній справі має застосовуватися, незважаючи на те, що предмет спору – виплата сум, передбачених певними преференціями у сфері соціального забезпечення, – регулюється нормами публічного права. Такому висновку передувала порівняльна оцінка рис публічного та приватного права у розглядуваній справі, на підставі якої ЄСПЛ констатував, що різні «риси приватного права», пов'язані з вимогами, заявленими позивачкою, настільки переважали «риси публічного права», що надали цим вимогам характеру цивільних.

Не погоджуючись із позицією більшої частини, автори згаданої вище окремої думки наполягали на тому, що позов, поданий пані Доймлянд з метою отримання додаткової пенсії, настільки віддалено та опосередковано пов'язаний із приватноправовими відносинами, що це не може обумовлювати застосування п. 1 ст. 6, а будь-яка із виокремлених ЄСПЛ «рис приватного права» не змінює переважно публічного характеру відносин між позивачкою та суспільством.

Далі судді, які висловили окрему думку, підкреслили, що використання формули «права та обов'язки цивільного характеру» повинно було, за задумом укладачів Конвенції, встановити межі застосування п. 1 ст. 6, а тому ця стаття визначає процесуальні гарантії для розв'язання не всіх правових конфліктів. Вони також помітили, що зіставлення «цивільного» та «кримінального» у контексті досліджуваної статті демонструє, що слово «цивільний» не передбачає її застосовність відносно усіх без винятку питань, відмінних від «кримінальних».

Щодо історії формулювання, то судді нагадали, що прикметник «цивільний» було додано до англійської версії п. 1 ст. 6 у листопаді 1950 р., за день до відкриття Конвенції для підписання, коли Комітет експертів по правах людини Ради Європи востаннє перевіряв її текст і «зробив декілька виправлень формального характеру та виправлень перекладів». Можна припустити, що причина внесення в останню хвилину зміни полягала просто у приведенні англійського тексту у більшу відповідність із формулюваннями французького варіанта: до внесення змін у франкомовному варіанті говорилося про «права та обов'язки цивільного характеру»; в англкомовному – йшлося про «права і обов'язки в судовому спорі». Тоді не було надано жодного пояснення цієї зміни. Але зазначені дві формули обговорювались на зустрічі Комітету експертів ще у березні 1950 р. й, за твердженням авторів окремої думки, були запозичені безпосередньо з еквівалентної статті вже існуючого тоді проекту *Міжнародного пакту про громадянські і політичні права Організації Об'єднаних Націй*.

На підсумок судді, які висловили окрему думку, констатували, що введення обмежувального терміна «цивільного характеру» було спрямовано на виключення зі сфери дії ст. 14 Міжнародного пакту, а отже, і п. 1 ст. 6 Конвенції, деяких категорій спорів, «пов'язаних із відправленням правосуддя у відносинах між фізичними особами та урядами» [16].

Наголосимо, що автори згаданої вище окремої думки висловлювались за встановлення обмежень для застосування п. 1 ст. 6 Конвенції щодо вирішення лише *деяких* спорів, які виникають у публічній сфері. Очевидно, що така точка зору підтримується і більшістю суддів ЄСПЛ: стосовно справ із елементами публічного права тлумачення поняття «права та обов'язки цивільного характеру» стає все більш ліберальним. За таких умов легше вирізнити судові провадження з розгляду публічно-правових спорів, що не підпадають під дію досліджуваного конвенційного положення, аніж сформулювати перелік тих, до яких це положення застосовується.

Можемо стверджувати, що ЄСПЛ демонструє послідовність та непохитність у питанні незастосовності гарантій п. 1 ст. 6 Конвенції при розв'язанні (1) *спорів, пов'язаних з реалізацією політичних прав*. Провадження з розгляду (2) *конфліктів між державою та платниками податків*, за загальним правилом, також не підпадають під сферу застосування «цивільної» частини ст. 6; але останнім часом ЄСПЛ своїми рішеннями все ж таки намагається вплинути на перебіг відносин за участю податкових органів. І нарешті, очевидних «поблажливих» змін зазнають позиції

ЄСПЛ щодо застосовності гарантій п. 1 ст. 6 під час вирішення (3) *суперечок з приводу перебування на державній службі*.

1) *Спори, пов'язані з реалізацією політичних прав*.

У справах проти України ЄСПЛ тричі виносив ухвали, якими оголошував подані заяви неприйнятними у частині порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, бо у цих заявах окрім іншого ставилося питання і про забезпечення реалізації політичних прав. Йдеться про ухвали за заявами *Миколи Івановича Мельниченка* [17], *Костянтина Анатолійовича Бабенка* [18] та *Сергія Головатого* [19].

У всіх трьох випадках заявники скаржилися на порушення ст. 3 Першого протоколу до Конвенції («Право на вільні вибори») як окремо, так і в поєднанні зі ст. 14 («Заборона дискримінації»), а також вказували на ігнорування національними судами вимог п. 1 ст. 6 при розгляді справ щодо створення перепон у здійсненні виборчих прав.

Розрізняються дані конфліктні ситуації в тому, що пани Бабенко та Головатий вважали, що вибори проведено із грубими порушеннями, а тому апелювали до рішень судів, якими оцінювалась їх законність; у той час як пан Мельниченко стверджував, що відмова Центральної виборчої комісії України у реєстрації його як кандидата в народні депутати (у подальшому «схвалена» Верховним Судом України) є обмеженням його прав балотуватися та бути обраним до Верховної Ради України.

Ураховуючи ці відмінності, ЄСПЛ заяви Бабенка та Головатого визнав неприйнятними повністю, а заяву Мельниченка проголосив прийнятною в час-

тині скарг, які стосувалися порушення ст. 3 Першого протоколу до Конвенції («Право на вільні вибори»), й рішенням від 19 жовтня 2004 р. встановив шістьма голосами проти одного, що таке порушення мало місце [20].

Ще раз відзначимо, що процедури проведення виборів, у яких брали участь Бабенко та Головатий, так само як підстави і порядок відмови Мельниченку в реєстрації його як народного депутата були предметом розгляду в українських судах. У відповідних судових провадженнях вирішувалося питання, яке не має відношення до здійснення прав та обов'язків цивільного характеру. Саме цим обґрунтував свою точку зору ЄСПЛ, зазначивши в ухвалах, що розглянуті національними судами спори з приводу реалізації політичних прав, в яких названі особи є стороною, не підпадають під захист п. 1 ст. 6 Конвенції.

2) *Спори між державою та платниками податків*.

Розмірковуючи з приводу застосовності цивільного аспекту права на справедливий суд при розгляді спорів із податковими органами, ЄСПЛ погоджується із тим, що у податковому провадженні завжди вирішуються матеріальні інтереси. Але просте доведення, що спір має «матеріальний» характер, не є само по собі достатнім для визнання застосовності п. 1 ст. 6 Конвенції. «Матеріальні» зобов'язання перед державою, за твердженням ЄСПЛ, мають розглядатися як такі, що належать до сфери публічного права, і тому не охоплюються поняттям «цивільних прав і обов'язків». Крім штрафів, які встановлюються як «міра кримінального

покарання», ЄСПЛ до таких, належних до сфери публічного права матеріальних зобов'язань відносить і ті, що впливають із податкового законодавства» [21].

Зазвичай, вже на етапі з'ясування, чи є заява прийнятною, ЄСПЛ констатує, що оподаткування є питанням публічного права, а тому розгляд відповідного спору не підпадає під захист досліджуваного конвенційного положення. Хоча у деяких випадках, зважаючи на складність конфліктної ситуації, ЄСПЛ приймає заяву до розгляду по суті і вже у рішенні висловлюється щодо застосовності п. 1 ст. 6 Конвенції у конкретному, описаному в заяві випадку.

Так, у справі «*Феррадзіні проти Італії*» скаржник вказував на порушення його права на справедливий суд італійськими органами, які понад 10 років розв'язували заяву про зменшення податкової ставки. Зважаючи на складність скарги, ЄСПЛ прийняв її до розгляду, відзначивши, що питання застосовності п. 1 ст. 6 залежить від результатів вирішення скарги по суті. Урешті-решт ЄСПЛ одинадцятьма голосами проти шести постановив, що досліджуване конвенційне положення у цій справі не застосовується. У рішенні зазначено, що податкові проблеми обов'язково пов'язані із настанням для платників податків матеріальних наслідків, але вони все одно не торкаються цивільних прав та обов'язків, бо є «частиною основного пакету прерогатив державних органів» [22].

У справі «*Щокін проти України*» (так само, як і у справі «*Феррадзіні проти Італії*») ЄСПЛ одночасно розглядав питання щодо прийнятності та суті по-

даних заяв. Однак пан Щокін перш за все нарікав на порушення його майнових прав, стверджуючи, що здійснення податковими органами перерахунку та збільшення розміру прибуткового податку не відповідали законові. Він посилався на ст. 1 Першого протоколу до Конвенції («Захист права власності»). Заявник у даній справі скаржився також і за ст. 6 Конвенції, говорячи, що судові провадження за його позовами були несправедливими.

Заява Щокіна виглядає подібною до згаданої вище заяви пана Мельниченка у справі щодо права на вільні вибори. Щокін, як і Мельниченко, спочатку повідомляв про порушення його «матеріального» права, гарантованого Конвенцією, а вже потім стверджував, що національний суд при розгляді відповідного позову не дотримувався процесуальних правил п. 1 ст. 6. Очевидно, що ЄСПЛ на підставі детального аналізу претензій щодо матеріального права доходив висновку про його характер, встановлював, чи належить воно до прав цивільних, і вже після цього оцінював застосовність досліджуваної конвенційної норми при вирішенні конфлікту, обумовленого порушенням цього права.

Відносно скарги на порушення майнових прав, то ЄСПЛ встановив, що у справі Щокіна воно (порушення) мало місце. Три роки поспіль податкові органи ухвалювали рішення, якими накладали на заявника додаткові зобов'язання зі сплати прибуткового податку. Зазначені рішення пан Щокін оспорував у національних судах. Суд касаційної інстанції, постанови якого визнавалися остаточними і подальшому оскарженню

не підлягали, вважав рішення податкових органів такими, що відповідають закону. За твердженням ЄСПЛ, втручання з боку податкових органів у майнові права заявника було свавільним, бо здійснювалося на підставі суперечливих норм права, розміщених до того ж в актах різної юридичної сили.

Стосовно заяви про порушення вимог ст. 6 Конвенції, то ЄСПЛ її відхилив як явно необґрунтовану. З цього приводу ЄСПЛ висловився так: «Розглянувши скаргу заявника в світлі всіх наявних матеріалів і настільки, наскільки вони охоплювалися його компетенцією, Суд дійшов висновку про відсутність будь-яких ознак порушень прав і свобод, гарантованих Конвенцією» [23]. Отже, ЄСПЛ, вирішуючи справу Щокіна, фактично уникнув розв'язання питання про застосовність цивільного аспекту права на справедливий суд щодо спору про податки.

3) *Спори з приводу перебування на державній службі.*

Європейський суд з прав людини ухвалив чимало рішень, перш ніж окреслити більш-менш чіткі критерії застосування гарантій судової процедури до спорів між державними службовцями та державою. Серед цих рішень відзначаємо два – у справах *«Пеллегрін проти Франції»* [24] та *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»* [25]. Вони заслуговують на особливу увагу, бо в їх текстах описано всі ті утруднення, із якими стикнувся ЄСПЛ на шляху до вирішення зазначених критеріїв.

До 1999 р., тобто до винесення рішення у справі *«Пеллегрін проти Франції»*, ЄСПЛ спирався у своїх «вердиктах» на такий принцип: дія п. 1 ст. 6 не

поширюється на спори, що стосуються трудового найму, просування по службі та звільнення державних службовців. Однак на підставі аналізу прецедентної практики можна констатувати, що даний принцип безкінечно обмежувався або уточнювався, і це призвело до виникнення протилежних висновків в нібито схожих справах, розглянутих ЄСПЛ¹.

Рішенням у справі *«Пеллегрін проти Франції»* ЄСПЛ запропонував при розв'язанні питання про застосовність досліджуваного конвенційного положення до справ, розгляд яких ініційовано державними службовцями, використовувати функціональний критерій, який у подальшому отримав назву «критерій Пеллегріна». За цим критерієм дія п. 1 ст. 6 Конвенції не поширюється на спори між органами влади і робітниками, які обіймають посади, що передбачають участь у здійсненні публічно-правових повноважень або пов'язані із захистом загальних інтересів держави чи інших органів влади. Яскравими прикладами діяльності, спрямованої на реалізацію подібних владних функцій, на думку ЄСПЛ, є служба в армії чи у поліції.

«Критерій Пеллегріна» було сформульовано досить категорично. Він ґрунтувався виключно на характері по-

¹ Огляд прецедентної практики Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із перебуванням на державній службі, за період 1991–1997 рр. здійснено у публікації заступника Секретаря Суду Пола Махоуні «How Civil is the Civil Service?», *Melanges en hommage a Louis Edmond Pettiti, Etablissements Emile Bruylant, Editions Nemesis, Bruxelles, 1998*; переклад українською див.: Махоуні П. Наскільки «цивільною» є державна служба? / П. Махоуні // *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі.* – 1999. – № 3. – С. 169–184 [26].

садових обов'язків державного службовця-робітника. Така його «односторонність» викликала стурбованість із боку ЄСПЛ. Урешті-решт ЄСПЛ вимушений був визнати, що «встановлення характеру та статусу функцій заявників є складним завданням», і тому «функціональний критерій у такому його вигляді, в якому він використовується на практиці, не спрощує аналізу питання про застосовність статті 6 Конвенції при розв'язанні справи, в якій однією зі сторін є державний службовець... не вносить у це питання хоч якоїсь визначеності» [25, пп. 52, 55].

З огляду на виявлену проблему в рішенні у справі *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»* ЄСПЛ дійшов висновку про необхідність удосконалення «критерію Пеллегріна». Хоча важко погодитися із тим, що підходи, запропоновані ЄСПЛ в останньому із згаданих рішень, були спрямовані саме на удосконалення. Очевидним для нас є те, що ЄСПЛ продемонстрував принципово відмінне бачення вирішення питання застосовності п. 1 ст. 6 Конвенції для судових проваджень з розгляду спорів за участю державних службовців. Тепер він виходив із того, що у багатьох державах, що приєдналися до Конвенції, для таких службовців правосуддя є доступним, і вони можуть звертатися із позовами про заробітну платню, про додаткові виплати і навіть про прийняття на службу чи звільнення з неї так само, як і робітники приватного сектору. Отже, статус носія державної влади не виключає застосування вимог судового контролю. І там, де такий контроль запроваджено, розгляд відповідних справ має відбуватися із дотриманням

гарантій, закріплених у розглядуваній конвенційній нормі.

Зауважимо, що рішенням у справі *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»* ЄСПЛ фактично запровадив так звану презумпцію застосовності ст. 6 Конвенції. Тепер державний службовець може бути позбавлений захисту, що втілена у зазначеній статті, лише за умов, якщо держава-відповідач продемонструє, по-перше, що національне законодавство не закріплює за таким службовцем права на доступ до правосуддя, та, по-друге, що таке обмеження у реалізації даного права є виправданим.

До критеріїв справи *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»* ЄСПЛ звернувся у справі *«Олександр Волков проти України»*. Пан Волков скаржився на те, що його право на справедливий суд було порушено при розгляді питання про його звільнення з посади судді Верховного Суду України.

За українським законодавством професійні судді звільняються з посади постановою Верховної Ради України, що приймається на підставі подань Вищої ради юстиції та пропозиції Комітету Верховної Ради України з питань правосуддя. Усі згадані органи визнали, що пан Волков підлягав звільненню, бо він порушив присягу судді. Волков оскаржив своє звільнення до Вищого адміністративного суду України; останній відмовив у задоволенні його вимог і визнав рішення про звільнення таким, що відповідає законіві.

Однак рішення у справі *«Олександр Волков проти України»* викликає неабиякий інтерес не тільки тому, що воно ілюструє використання критеріїв справи *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фін-*

ляндії» [27]. Цим рішенням ЄСПЛ поширив гарантії п. 1 ст. 6 не тільки на судове провадження; фактично він визнав необхідність їх дотримання всіма переліченими вище державними інституціями, що були причетні до розв'язання питання про звільнення Волкова.

Аргументуючи таку точку зору, ЄСПЛ відзначив, що йому ніщо не заважає назвати «судом» конкретний національний орган, який не входить до судової системи з тим, щоб встановити відповідність такого органу критеріям, викладеним у справі *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»*. «З огляду на це не можна дійти висновку, що національне законодавство виключало можливість доступу до суду для скарги заявника. Отже, перший критерій справи *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»* дотримано не було, а тому стаття 6 Конвенції застосовується у її цивільному аспекті» [27, п. 91].

За твердженням ЄСПЛ, вирішуючи справу Волкова та ухвалюючи обов'язкове для виконання рішення, Вища рада юстиції, парламентський комітет і пленарне засідання парламенту разом виконували функцію суду. Вищий адміністративний суд України, який є судом, що входить до національної судової системи, у класичному розумінні цього слова, згодом лише переглянув рішення про звільнення заявника. У підсумку ЄСПЛ констатував порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, бо і Вища рада юстиції, і Верховна Рада України не забезпечили незалежний і безсторонній розгляд справи заявника, а наступний перегляд його справи судом не виправив ці помилки [27, пп. 117, 122, 131].

Український парламент швидко відреагував на рішення ЄСПЛ у справі Волкова. Не чекаючи перегляду Верховним Судом України постанови Вищого адміністративного суду України з підстави встановлення міжнародною установою порушення Україною міжнародних зобов'язань при розгляді судової справи¹, парламент ухвалив постанову, якою скасував своє рішення про звільнення пана Волкова [28]. Отже, Верховна Рада України продемонструвала чітке розуміння того, що вона є таким адресатом рішення ЄСПЛ, який здатен вчинити дії, спрямовані на поновлення прав приватної особи.

Висновки. Викладене вище дозволяє стверджувати, що Європейський суд з прав людини своїми рішеннями демонструє намір поширити правила ст. 6 Конвенції на розгляд спорів, що виникають із відносин різної галузевої належності, у тому числі й тих, які регламентовано нормами публічного права. Без сумніву, такий намір обумовлено бажанням забезпечити належний рівень судового захисту прав і свобод приватних осіб.

У зв'язку із цим доречно ще раз згадати рішення у справі *«Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії»*, в якому Суд відзначив, що, якщо національний закон допускає судовий контроль відносно рішень владарюючих суб'єктів, то такий контроль має відбуватися із дотриманням гарантій, відображених у п. 1 ст. 6 Конвенції.

¹ Така підстава для перегляду Верховним Судом України судових рішень в адміністративних справах передбачена п. 3 ч. 1 ст. 237 Кодексу адміністративного судочинства України.

Як вбачається, використання у тексті Конвенції обмежувальної категорії «права та обов'язки цивільного характеру» пояснюється тим, що її творці усвідомлювали існування таких «щільних» суспільних зв'язків між державою і приватною особою, які не можуть і не повинні зазнавати впливу з боку міжнародних інституцій.

Відзначимо, однак, що позиція Суду щодо незастосовності п. 1 ст. 6 під час

розгляду спорів, які виникають із таких «щільних» зв'язків, зовсім не означає, що гарантії цієї конвенційної норми не повинні бути відображені у національному процесуальному законі, яким визначено порядок їх (спорів) розв'язання. Навпаки, подібна імплементація є бажаною і навіть необхідною, адже ілюструє панування прогресивних, демократичних ідей, на яких ґрунтуються відносини між державою та індивідом.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 лип. 1997 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – №40. – Ст. 263.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року : офіц. пер. // Офіц. вісн. України. – 2006. – №32. – Ст. 2371.
3. Guide on article 6. Right to a Fair Trial (civil limb) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.
4. Guide on article 6. Right to a Fair Trial (criminal limb) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf.
5. Practical Guide on Admissibility Criteria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf.
6. Толочко О. Право на справедливий судовий розгляд (стаття 6 ЄСПЛ) у світлі українського законодавства та правозастосовної практики / О. Толочко // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за заг. ред. О. Л. Жуковської. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – 960 с.
7. Бойко І. В. Право на справедливий суд у провадженні в справах про адміністративні правопорушення / І. В. Бойко // Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід : [матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, Тернопіл. нац. екон. ун-т, 8–9 квіт. 2016 р.]. – Тернопіль : Екон. думка, 2016. – С. 24–26.
8. Фулей Т. І. Значення автономного тлумачення понять Європейського суду з прав людини для правової системи України / Т. І. Фулей // Вісн. Акад. адвокатури. – 2013. – №2(27). – С. 164–167.
9. Pysarenko N. V. Impact of the resolution of the European Court of Human Rights on formation of the position regarding the application of the separate provisions of the legislation on administrative offences / N. V. Pysarenko // Адм. право і процес. – 2015. – №2(12). – С. 16–22.
10. Писаренко Н. Б. Окремі аспекти реалізації права на справедливий суд у провадженні в справах про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] / Н. Б. Писаренко // Журн. східноєвроп. права. – 2015. – №22. – С. 61–69. – Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/12/pysarenko_22.pdf.
11. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві : навч.-метод. посіб. для суддів / Т. І. Фулей. – 2-ге вид., випр., допов. – К. : [Б. в.], 2015. – 128 с.
12. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Кёниг против Германии» от 28 июня 1979 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Konig_v_Germany_28_06_1978.pdf.
13. The European Court's of Human Rights judgment, July 28, 1971, on the case of Ringeisen v. the Austria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57565>.

14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Маауя проти Франції» від 5 жовтня 2000 р. // Практика Європ. суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2000. – №4. – С. 188–191.
15. Лукайдеc Л. Справедливое судебное разбирательство. Комментарий к пункту 1 статьи 6 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод / Л. Лукайдеc // Рос. юстиция. – 2004. – №2. – С. 8–20.
16. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Доймеланд против Германии» от 25 мая 1986 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Deumeland_v_Germany_29_05_1986.pdf.
17. Ухвала Європейського суду з прав людини щодо прийнятності заяви Миколи Івановича Мельниченка від 4 листопада 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/2577>.
18. Ухвала Європейського суду з прав людини щодо прийнятності заяви Костянтина Анатолійовича Бабенка від 4 травня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/194>.
19. Ухвала Європейського суду з прав людини щодо прийнятності заяви Сергія Головатого від 16 березня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/195>.
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мельниченко проти України» від 19 жовтня 2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2005. – №21. – Ст. 1182.
21. The European Court's of Human Rights judgment, December 9, 1994, on the case of Schouten and Meldrum v. the Netherlands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57907>.
22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Феррадзіні проти Італії» від 12 липня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=442>.
23. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Щокін проти України» від 14 жовтня 2010 р. // Офіц. вісн. України. – 2013. – №6. – Ст. 236.
24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пеллегрін проти Франції» від 8 грудня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=124>.
25. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Вильхо Эскелинен и другие против Финляндии» от 19 апреля 2007 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Vilho_Eskelinen_and_Others_v_Finland_19_04_2007.pdf.
26. Махоуні П. Наскільки «цивільною» є державна служба? / П. Махоуні // Практика Європ. суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – №3. – С. 169–184.
27. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 р. // Офіц. вісн. України. – 2013. – №89. – Ст. 3307.
28. Про виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» щодо судді Верховного Суду України Волкова Олександра Федоровича : постанова Верхов. Ради України від 25 груд. 2014 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – №4. – Ст. 34.

References

1. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv №2, 4, 7 ta 11 do Konventsii : Zakon Ukrainy vid 17 lyp. 1997 r. // Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. – 1997. – №40. – Ст. 263.
2. Oficial'nyj perevod teksta Konvencii o zashchite prav cheloveka i osnovopolozhnykh svobod 1950 goda sm.: Ofic. visn. Ukrainy. – 2006. – №32. – Ст. 2371.
3. Guide on article 6. Right to a Fair Trial (civil limb). Available at: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.
4. Guide on article 6. Right to a Fair Trial (criminal limb). Available at: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf.
5. Practical Guide on Admissibility Criteria. Available at: http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf.
6. Tolochko O. Pravo na spravvedlyvyi sudovyi rozghliad (stattia 6 YeSPL) u svitli ukrainskoho zakonodavstva ta pravozastosovnoi praktyky / O. Tolochko // Yevropeiska konventsiia z prav liudyny: osnovni polozhennia, praktyka zastosuvannia, ukrainskyi kontekst / za zah. red. O. L. Zhukovskoi. – K. : ZAT «VIPOL», 2004. – 960 s.

7. Boiko I. V. Pravo na spravedyvnyi sud u provadzhenni v spravakh pro administratyvni pravoporushennia / I. V. Boiko // *Ukraina v umovakh reformuvannia pravovoi systemy: suchasni realii ta mizhnarodnyi dosvid: [Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Ternopil, Ternopilskiy natsionalnyi ekonomichniy universytet, 8-9 kvitnia 2016 r.]*. – Ternopil : Ekonomichna dumka, 2016. – S. 24–26.
8. Fulei T. I. Znachennia avtonomnoho tлумachennia poniat Yevropeiskoho sudu z prav liudyny dlia pravovoi systemy Ukrainy / T. I. Fulei // *Visnyk Akademii advokatury*. – 2013. – № 2(27). – S. 164–167.
9. Pysarenko N. B. Impact of the resolution of the European Court of Human Rights on formation of the position regarding the application of the separate provisions of the legislation on administrative offences / N. B. Pysarenko // *Administratyvne pravo i protses*. – 2015. – № 2(12). – S. 16–22.
10. Pysarenko N. B. Okremi aspekty realizatsii prava na spravedyvnyi sud u provadzhenni v spravakh pro administratyvni pravoporushennia / N. B. Pysarenko // *Zhurnal skhidnoevropeiskoho prava*. – 2015. – № 22. – S. 61–69 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/12/pysarenko_22.pdf.
11. Fulei T. I. Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v administratyvnomu sudochynstvi : navch.-metod. posib. dlia suddiv. – 2-he vyd., vypr., dopov. – K. : Bez. vyd., 2015. – 128 s.
12. Reshenie Evropejskogo suda po pravam cheloveka po delu «Kyonig protiv Germanii» ot 28 iyunya 1979 g. [E'lektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Konig_v_Germany_28_06_1978.pdf.
13. The European Court's of Human Rights judgment, July 28, 1971, on the case of Ringeisen v. the Austria. Available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57565>.
14. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Maauia proty Frantsii» vid 5 zhovt. 2000 r. // *Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Rishennia. Komentari.* – 2000. – № 4. – S. 188–191.
15. Lukajdes L. Spravedlivoє sudebnoє razbiratel'stvo. Kommentarij k punktu 1 stat'i 6 Evropejskoj konvencii o zashhite prav cheloveka i osnovnyx svobod / L. Lukajdes // *Ros. yusticiya*. – 2004. – № 2. – S. 8–20.
16. Reshenie Evropejskogo suda po pravam cheloveka po delu «Dojmeland protiv Germanii» ot 25 maya 1986 g. [E'lektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Deumeland_v_Germany_29_05_1986.pdf.
17. Ukhvala Yevropeiskoho sudu z prav liudyny shchodo pryiniatnosti zaiavy Mykoly Ivanovycha Melnychenka vid 4 lystop. 2003 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.minjust.gov.ua/2577>.
18. Ukhvala Yevropeiskoho sudu z prav liudyny shchodo pryiniatnosti zaiavy Kostiantyna Anatoliiovycha Babenka vid 4 trav. 1999 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.minjust.gov.ua/194>.
19. Ukhvala Yevropeiskoho sudu z prav liudyny shchodo pryiniatnosti zaiavy Serhiiia Holovatoho vid 16 berez. 2000 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.minjust.gov.ua/195>.
20. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Melnychenko proty Ukrainy» vid 19 zhovt. 2004 r. // *Ofits. visn. Ukrainy*. – 2005. – № 21. – St. 1182.
21. The European Court's of Human Rights judgment, December 9, 1994, on the case of Schouten and Meldrum v. the Netherlands. Available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57907>.
22. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Ferradzini proty Italii» vid 12 lyp. 2001 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=442>.
23. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Shchokin proty Ukrainy» vid 14 zhovt. 2010 r. // *Ofits. visn. Ukrainy*. – 2013. – № 6. – St. 236.
24. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Pellehrin proty Frantsii» vid 8 hrud. 1999 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=124>.
25. Reshenie Evropejskogo suda po pravam cheloveka po delu «Vil'xo E'skelinen i drugie protiv Finlyandii» ot 19 apr. 2007 g. [E'lektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Vilho_Eskelinen_and_Others_v_Finland_19_04_2007.pdf.
26. Makhouni P. Naskilky «tsyvilnoiu» ie derzhavna sluzhba? / P. Makhouni // *Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Rishennia. Komentari.* – 1999. – № 3. – S. 169–184.
27. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Oleksandr Volkov proty Ukrainy» vid 9 sich. 2013 r. // *Ofits. visn. Ukrainy*. – 2013. – № 89. – St. 3307.

28. Pro vykonannya rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Oleksandr Volkov proty Ukrainy» shchodo suddi Verkhovnoho Sudu Ukrainy Volkova Oleksandra Fedorovycha : postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 25 hrud. 2014 r. // Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. – 2015. – №4. – St. 34.

Стаття надійшла до редколегії 25.08.2016.

Писаренко Н. Б., доцент, кандидат юридических наук, доцент кафедри административного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков

e-mail: n.pysarenko@ukr.net

ORCID 0000-0003-2159-5459

**Применимость гарантий права на справедливый суд
в административном судопроизводстве: практика Европейского суда
по правам человека и украинские реалии**

В статье сделана попытка обозначить сферу действия статьи 6 Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод 1950 года с целью её применения украинскими судами при разрешении споров в порядке административного судопроизводства. Исторический и сравнительный анализ решений Европейского суда по правам человека позволил прийти к выводу о применимости гражданско-правового аспекта права на справедливый суд в отношении споров, возникающих в публичной сфере. Определены виды публично-правовых споров, на разрешение которых Суд с осторожностью распространяет гарантии пункта 1 статьи 6 Конвенции.

Ключевые слова: право на справедливый суд, публично-правовой спор, гражданско-правовой аспект права на справедливый суд, применимость гражданско-правового аспекта при разрешении публично-правовых споров.

Pysarenko N. B., Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Administrative Law Department of the Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkov

e-mail: n.pysarenko@ukr.net

ORCID 0000-0003-2159-5459

**Applicability of the Right to a Fair Trial Guarantees
in Administrative Justice: Practice of the European Court
of Human Rights and Ukrainian Realities**

It has been attempted in this paper to delineate the scope of application of Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 with the aim of its application by the Ukrainian courts in the resolution of public law disputes. Historical and comparative analysis of the European Human Rights Court decisions allowed to come to the conclusion of the applicability of the civil-law aspects of the right to a fair trial relating disputes arising in the public sphere. The criteria that the Court is guided by in addressing the question referred to the applicability of the Convention's rules and that should be taken into consideration by the courts of Ukraine have been marked. The types of public-law disputes in the resolving of which the Court extends guarantees Article 6 § 1 of the Convention with caution have been defined. The attention has been paid to the consequences that may occur in the case of ignoring the guarantees that are reflected in the Convention's regulations, but did not find proper legislative consolidation in the Code of Administrative Procedure of Ukraine.

Key words: the right to a fair trial, a public law dispute, civil aspect of the right to a fair trial, the applicability of a civil law perspective in the resolution of public law disputes.